

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ผัก ถือได้ว่าเป็นแหล่งของสารอาหารที่อุดมไปด้วยเกลือแร่และวิตามินเช่น วิตามินซี วิตามินเอ อีกทั้งยังมีธาตุอาหารต่างๆ ได้แก่ ธาตุเหล็ก แคลเซียม โพแทสเซียม โซเดียม ซึ่งมีส่วนสำคัญในการช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงแก่ร่างกายและสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานโรคภัยต่างๆ นอกจากนี้ในผักยังมีสารอาหารอื่นๆ ที่มีประโยชน์อีกมากมาย ดังนั้นผู้คนจึงให้ความสำคัญในการบริโภคผักกันมากขึ้น แต่ผักจะให้คุณประโยชน์สูงสุดได้นั้นจะต้องเป็นผักที่ปลอดสารพิษคือ พืชผักที่มาจากกระบวนการผลิตที่ใช้ปุ๋ยเคมีในระยะเริ่มต้นของการเพาะปลูกจากนั้นจะไม่มีการใช้สารเคมีในการผลิตอีกใช้วิธีการในการกำจัดแมลงและศัตรูพืช (ตัวห้ำ, ตัวเบียน) หรือผักอินทรีย์คือ พืชผักที่มาจากกระบวนการผลิตที่ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในทุกขั้นตอนของการเพาะปลูกตลอดจนการเก็บเกี่ยว (แผนงานพืชอาหารเชิงใหม่ปลอดภัย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2551: แผ่นพับ)

อย่างไรก็ตามปัจจุบันเกษตรกรยังนิยมใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชเพราะต้องการให้ผักสวยงาม สมบูรณ์ และเพิ่มผลผลิตในการเพาะปลูกจะทำให้ผักได้ราคาสูงขึ้น จากปริมาณการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในปี 2545 มีปริมาณ 39,634 ตัน คิดเป็นมูลค่ารวม 9,116 ล้านบาท มีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้น เมื่อเทียบกับปี 2550 มีปริมาณ 116,322 ตัน รวมเป็นมูลค่า 15,025 ล้านบาท (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2550: ออนไลน์) โดยอันตรายที่เกิดจากสารพิษตกค้างจากสารกำจัดศัตรูพืชก็คือเมื่อเข้าสู่ร่างกายปริมาณมากๆ ในครั้งเดียวจะเกิดพิษแบบเฉียบพลัน เช่น ทำให้กล้ามเนื้ออ่อน กระสับกระส่าย ชักกระตุก หายใจขัด หมดสติ และอาจหยุดหายใจได้ แต่พิษที่พบมากที่สุด คือ คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเดิน หรือหากได้รับปริมาณไม่มาก ก็จะสะสมในร่างกาย ทำให้เป็นสาเหตุของการเกิดโรคมะเร็งได้ (เอมอร คชเสนี, 2551: ออนไลน์) ส่งผลให้ผู้บริโภคในปัจจุบันเกิดความตระหนักในการเลือกบริโภคมากขึ้น มีความห่วงใยดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัว กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกซื้ออาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการสูง

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคเหนือ ประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำการเกษตรเพราะมีดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีอุณหภูมิที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชเมืองร้อนและเมืองหนาว อีกทั้งยังมีระบบชลประทานที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งผลิตพืชผักที่สำคัญของภาคเหนือและพืชผักเมืองหนาวที่สำคัญของประเทศ (กาญจนา สุระ, 2551: ออนไลน์อ้างถึงใน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2543) ซึ่งมีพื้นที่ในการปลูกผักจำนวน

269,279 ไร่ ผลผลิตรวม 660,359 ตัน (อิสสระ สันชนกุลไพศาล, 2547: 1) ผักเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช ดังนั้นผักที่จำหน่ายในตลาดจึงอาจยังไม่ปลอดภัยเพียงพอต่อการบริโภค และจากการเฝ้าระวังสารพิษตกค้างในเลือดในกลุ่มผู้ซื้อ-ผู้ขาย ตามโครงการอาหารปลอดภัย ที่จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2547- กรกฎาคม 2548 จำนวน 1,682 คน พบว่ากลุ่มผู้มีสารพิษอยู่ในเลือดในระดับไม่ปลอดภัยถึงร้อยละ 94.83 ระดับปกติร้อยละ 5.17 (กรุงเทพมหานคร, 2548: ออนไลน์) ถือได้ว่าเป็นภาวะที่หน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ได้เล็งเห็นความสำคัญ และร่วมกันส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่อเป็นการลดการนำเข้าสารเคมีและป้องกันไม่ให้ผู้บริโภคและเกษตรกรต้องเสี่ยงต่ออันตรายที่เกิดจากสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช โดยในจังหวัดเชียงใหม่ได้มีหลายหน่วยงานที่เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาและร่วมกันรณรงค์ เช่นดังที่ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้การสนับสนุนเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ โดยการจัดทำแปลงสาธิตการปลูกผักปลอดสารพิษขึ้นที่ สถานีวิจัยการเกษตรเขตชลประทาน ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรและผู้ที่สนใจ ซึ่งสามารถนำความรู้นั้นไปปรับประยุกต์ใช้ในการปลูกผักปลอดสารพิษในพื้นที่ของตนเองได้ (จตุรงค์ พวงมณี, 2552: สัมภาษณ์)

สถานีวิจัยการเกษตรเขตชลประทานฯ ได้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตผักโดยไม่ใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชมาอย่างต่อเนื่องกว่า 10 ปี จนได้รับความสำเร็จและได้ทำการสร้างตลาดต้นแบบในชุมชน ปัจจุบันมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ มีสมาชิก จำนวน 13 กลุ่มรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายเกษตรปลอดสารพิษแม่ปิง ได้แก่ กลุ่มบ้านปิงน้อย กลุ่มแม่แฝกใหม่ กลุ่มป่าข่อยใต้ กลุ่มบ้านเป่า กลุ่มม่วงคำ กลุ่มช่อแล กลุ่มห้วยทราย กลุ่มสะลวง กลุ่มสันป่าแก้ว กลุ่มบ้านแม่เจดีย์ กลุ่มป่าไผ่ กลุ่มร้องวัวแดง และกลุ่มสะเมิงใต้ (กุศล และคณะ, 2550: 97)

พื้นที่ปลูกผักปลอดสารพิษ จำนวน 56.2 ไร่ ผลการศึกษาและติดตามผลพบว่าเกษตรกรสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติในระดับไร่นาได้ สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้กว่าร้อยละ 85 โดยในปี พ.ศ. 2548-2549 เกษตรกรสามารถผลิตพืชผักปลอดสารพิษสู่ผู้บริโภค จำนวน 108,745 กิโลกรัม ซึ่งเกษตรกรเป็นผู้จำหน่ายผลผลิตเองโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง (จตุรงค์ พวงมณี และคณะ, 2549:1) โดยมีแหล่งจำหน่ายที่สำคัญ 4 แห่ง ได้แก่ ตลาดนัดโรงเรียนวัดโนนทัยพายัพเชียงใหม่ ตลาดนัดโรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย ตลาดนัดโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย และตลาดนัดศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรคณะเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แต่เนื่องจากปัจจุบันยังมีปัญหาทางด้านการตลาดหลายประการ เช่น เกษตรกรยังผลิตสินค้าได้ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดและสินค้ายังไม่มีความหลากหลาย เนื่องจากขาดการรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็งระหว่างเกษตรกรด้วยกันและขาดข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภค จึงผลิตผักตามความ

ถนัดของตน (จตุรงค์ พวงมณี, 2552: สัมภาษณ์) ประกอบกับช่องทางการจัดจำหน่ายยังมีอยู่น้อยไม่เพียงพอต่อการจัดจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรและเกษตรกรเองยังไม่สามารถพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายของตนเองได้ (กุศล ทองงาม, 2552: สัมภาษณ์) รวมถึงขาดการส่งเสริมการตลาดอย่างต่อเนื่องและยังไม่มีerkันหาว่ากิจกรรมด้านการส่งเสริมทางการตลาดด้านใดที่เป็นความต้องการของลูกค้าอย่างแท้จริง เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อให้ลูกค้ามีส่วนร่วมกับเกษตรกรในช่วงเทศกาลปีใหม่ ซึ่งไม่มีการจัดอย่างสม่ำเสมอในทุกๆ ปี (อำพัน สุรจิต, 2552: สัมภาษณ์)

ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาพฤติกรรมในการซื้อผักปลอดสารพิษของผู้บริโภคที่ซื้อจากเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรปลอดสารพิษแม่เปิงที่ได้รับการสนับสนุนจากสถานีวิจัยการเกษตรเขตชลประทาน ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรคณะเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเป็นพื้นฐานสำหรับการวางแผนทางการจัดทำกลยุทธ์การตลาดผักปลอดสารพิษให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค จึงส่งผลให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายผักปลอดสารพิษได้เพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมผู้บริโภคในการซื้อผักปลอดสารพิษจากเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมผู้บริโภคในการซื้อผักปลอดสารพิษ จากเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดให้กับกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

นิยามศัพท์

พฤติกรรมการซื้อ หมายถึง การตัดสินใจซื้อและการประเมินผลในการซื้อผักปลอดสารพิษเพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของผู้บริโภค ตามแนวคิด 6ws 1h

ผักปลอดสารพิษ หมายถึง พืชผักที่มาจากกระบวนการผลิตที่ใช้ปุ๋ยเคมีในระยะเริ่มต้นของการเพาะปลูกจากนั้นจะไม่มีการใช้สารเคมีในการผลิตอีกใช้ชีวิตวิถีในการกำจัดแมลงและศัตรูพืช (ตัวห้ำ, ตัวเบียน) (แผนงานพืชอาหารเชียงใหม่ปลอดภัย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2551: แผ่นพับ)

ผู้บริโภคร หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้ที่เคยซื้อผักจากแหล่งจำหน่ายผักปลอดสารพิษที่จำหน่ายโดยเกษตรกรกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรปลอดสารพิษแม่ปิงทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ ตลาดนัดโรงเรียนวิถันนิตยพัยพ เชียงใหม่ ตลาดนัดโรงเรียนปรินสรอยแยลลววิทยาลัย ตลาดนัดโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย และตลาดนัดศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรคณะเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรปลอดสารพิษแม่ปิง โดยได้รับการสนับสนุนจากสถานีวิจัยการเกษตรเขตชลประทาน ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งมีกลุ่มสมาชิกทั้งหมด 13 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบ้านปิงน้อย กลุ่มแม่แฝกใหม่ กลุ่มป่าข่อยใต้ กลุ่มบ้านเป่า กลุ่มม่วงคำ กลุ่มซ้อแล กลุ่มห้วยทราย กลุ่มสะลวง กลุ่มสันป่ากว้าว กลุ่มบ้านแม่เจดีย์ กลุ่มป่าไผ่ กลุ่มร้องวัวแดง และกลุ่มตะเมิงใต้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved